

KOVA SU KLIMATO KAITA

2015 m. gruodžio mėn. Paryžiuje įvykusioje Jungtinių Tautų klimato kaitos konferencijoje šalys susitarė užtikrinti, kad visuotinis atšilimas būtų gerokai mažesnis nei 2°C, palyginti su ikipramoniniu laikotarpiu. ES yra įsipareigojusi iki 2030 m. išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį sumažinti bent 40 proc., palyginti su 1990 m. lygiu, 27 proc. padidinti energijos vartojimo efektyvumą ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalį padidinti tiek, kad ji siektų 27 proc. galutinio suvartojamo kiekio. Pagrindinė priemonė kovojant su klimato kaita – ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema.

TEISINIS PAGRINDAS IR TIKSLAI

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 191 straipsnyje kova su klimato kaita įvardyta kaip aiškus ES aplinkos politikos tikslas.

BENDROJI INFORMACIJA

A. Visuotinis atšilimas

Numatoma, kad, jei nebus vykdoma išmetamo teršalų kiekio mažinimo politika, vidutinė temperatūra pasaulyje per šį šimtmetį kils 1,1–6,4°C. Žmogaus veikla, pvz., iškastinio kuro deginimas, miškų naikinimas ir ūkininkavimas, lemia tai, kad išmetamas anglies dioksidas (CO₂), metanas (CH₄), azoto suboksidas (N₂O) ir fluorangliavandeniliai. Šios šiltnamio efektą sukeliančios dujos sulaiko nuo žemės paviršiaus atspindėtą šilumą ir neleidžia jai išsisklaidyti kosmose, taip sukeldamos visuotinį atšilimą.

B. Klimato kaitos padariniai

Dėl visuotinio atšilimo padaugėjo ir ateityje daugės ekstremalių klimato reiškinių (pvz., potvynių, sausrų, liūčių ir karščio bangų), kyla miškų gaisrai, ima trūkti vandens, nyksta ledynai, kyla jūros lygis, keičiasi arba netgi nyksta gyvūnija ir augmenija, plinta augalų ligos ir kenkėjai, trūksta maisto ir geriamojo vandens, auga nuo šių pavojų bėgančių žmonių migracija. Remiantis moksliniais duomenimis, negrįžtamų ir katastrofiškų pokyčių rizika labai padidėtų, jei visuotinis atšilimas viršytų 2°C, palyginti su ikipramoniniu laikotarpiu.

C. Išlaidų, jei priemonių būtų ir nebūtų imtasi, palyginimas

Jungtinės Karalystės vyriausybės 2006 m. paskelbtame N. Sterno tyrime nurodoma, kad visuotinio atšilimo valdymas kasmet kainuotų 1 proc. pasaulinio BVP, o jei nebūtų imtasi jokių priemonių, tai kasmet kainuotų ne mažiau kaip 5 proc., blogiausiu atveju – net iki 20 proc. pasaulinio BVP. Taigi į mažaanglę ekonomiką reikėtų investuoti tik mažą

viso pasaulinio BVP dalį, o kova su klimato kaita būtų naudinga sveikatai, padidintų energetinį saugumą ir sumažintų kitą žalą.

D. Pristatymas prie klimato kaitos

Pristatymo prie klimato kaitos veiksmai yra labai įvairūs: tai ir paprastos bei nebrangios priemonės (vandens apsauga, sėjomaina, sausrų atsparių kultūrų auginimas, viešas planavimas ir sąmoningumo ugdymas), ir brangios apsaugos ir persikirstymo priemonės (dambų aukštinimas, uostų, pramonės ir žmonių perkėlimas iš žemesnių pakrantės vietų ir salpų). [ES pristatymo prie klimato kaitos strategija](#) siekiama užtikrinti, kad Europa taptų atsparesnė klimato kaitai. Ji įgyvendinant skatinamas aktyvesnis valstybių narių veiksmų tarpusavio koordinavimas ir keitimasis informacija ir skatinama integruoti pristatymo aspektą į visas atitinkamas ES politikos sritis.

LAIMĖJIMAI

A. Tarptautinė klimato politika

2015 m. gruodžio mėn. po beveik du dešimtmečius trukusių derybų vyriausybės 21-ojoje Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos (UNFCCC) šalių konferencijoje (COP 21) Paryžiuje priėmė pirmą pasaulinį kovos su klimato kaita susitarimą. [Paryžiaus susitarimu](#) siekiama užtikrinti, kad vidutinė temperatūra pasaulyje kiltų gerokai mažiau nei 2°C ir kad ji pakiltų ne daugiau kaip 1,5°C, palyginti su ikipramoniniais lygiais. Kad būtų pasiektas šis tikslas, susitarimo šalys turėtų kuo greičiau imtis veiksmų, kad bendras išmetamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekis pradėtų galiausiai mažėti, o antroje šio amžiaus pusėje anglies dioksido poveikis turėtų būti visiškai neutralizuotas. Finansiniai srautai turėtų būti nukreipti į šiuos tikslus. Pirmą kartą visos susitarimo šalys turi dėti plataus užmojo pastangas siekdamas sumažinti išmetamą ŠESD kiekį, laikydamosi „bendros, bet diferencijuotos atsakomybės ir atitinkamų pajėgumų“ principo, t. y. atsižvelgiant į jų konkrečią situaciją ir galimybes. Kas penkeri metai visos šalys turi atnaujinti ir modernizuoti savo klimato veiksmų planus („nacionaliniu lygmeniu nustatytus įpareigojančius veiksmus“) ir juos paskelbti užtikrinant skaidrumą, kad būtų galima įvertinti bendrą pažangą („bendros pažangos įvertinimas“). Ypač labiausiai pažeidžiamoms, mažiausiai išsivysčiusioms ir mažoms besivystančioms šalų valstybėms bus teikiama tiek finansinė, tiek pajėgumų stiprinimo parama. Pristatymas prie klimato kaitos yra toks pat svarbus kaip ir jos švelninimas. Pripažįstama, kad tai yra visuotinis uždavinys. Taip pat svarbu kompensuoti nuostolius ir žalą, susijusius su neigiamu klimato kaitos poveikiu. Susitarimas įsigaliojo 2016 m. lapkričio mėn., kai jį ratifikavo ne mažiau kaip 55 valstybių, kurių bendras išmetamas ŠESD kiekis sudaro bent 55 proc. viso pasaulinio išmetamo ŠESD kiekio, vyriausybės.

B. Pastangos kovoti su klimato kaita ES

Savo [2030 m. klimato ir energetikos politikos strategijoje](#), kuri atspindi pagal Paryžiaus susitarimą priimtą ES įsipareigojimą, ES įsipareigojo iki 2030 m. pasiekti šiuos tikslus: bent 40 proc., palyginti su 1990 m. lygiu, sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, 27 proc. padidinti energijos vartojimo efektyvumą (orientacinis tikslas, kuris bus persvarstomas 2020 m.) ir padidinti atsinaujinančiųjų

išteklių energijos dalį iki 27 proc. galutinio suvartojimo. 2030 m. strategija yra tolesnė priemonė atsižvelgiant į tikslus „20-20-20“, kuriuos 2007 m. ES vadovai numatė 2020 metams: 20 proc. sumažinti išmetamą ŠESD kiekį, 20 proc. padidinti galutinio energijos suvartojimo dalį, kurią sudaro atsinaujinančiųjų išteklių energija, ir 20 proc. sumažinti visos ES suvartojamos pirminės energijos kiekį (visi rodikliai lyginami su 1990 m.) įtraukiant visus šiuo tikslus į privalomas teisėkūros priemones. [ES mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos sukūrimo iki 2050 m. plane](#) nustatytas ilgalaikis ŠESD kiekio sumažinimo 80 proc. tikslas, o naujausioje [ilgalaikėje strategijoje](#) siekiama, kad iki 2050 m. būtų sukurta klimatui poveikio neturinti ekonomika.

[ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema \(ATLPS\)](#), pirma ir vis dar didžiausia tarptautinė anglies dioksido rinka, yra svarbiausia ES politikos priemonė kovojant su klimato kaita. Ji grindžiama didžiausio leidžiamo kiekio nustatymo ir prekybos principu: didžiausias leidžiamas kiekis yra bendras ŠESD kiekis, kurį gali išmesti daugiau kaip 11 000 į sistemą įtrauktų įrenginių (gamyklos, elektrinės ir pan.). Kiekvienam įrenginiui nuperkami arba įgyjami valstybių narių aukcionuose parduodami apyvartiniai taršos leidimai. Neišnaudotus kreditus, kurių kiekvienas prilygsta vienai tonai CO₂, galima perleisti kitiems įrenginiams. Ilgainiui bendras leidimų kiekis laipsniškai mažinamas. Du fondai – modernizavimo fondas ir inovacijų fondas – padės modernizuoti energetikos sistemas mažiau pajamų gaunančiose valstybėse narėse ir skatinti inovacijas finansuojant atsinaujinančiųjų išteklių energijos, anglies dioksido surinkimo ir saugojimo ir mažo anglies dioksido kiekio technologijų projektus. Be to, šiuo metu [tarpžemyniniams skrydžiams taikomos išimties](#) galiojimas buvo pratęstas iki 2023 m. pabaigos, kai turi prasidėti pirmasis Tarptautinės civilinės aviacijos organizacijos (ICAO) numatytas tarptautinės aviacijos išmetamo anglies dioksido kiekio kompensavimo ir mažinimo sistemos (CORSIA) etapas. [Šveicarija ir ES susitarė susieti savo taršos leidimų prekybos sistemas](#).

ATLPS nepriklausančiuose sektoriuose, pavyzdžiui, kelių transporto, atliekų tvarkymo, žemės ūkio ir pastatų, išmetamas teršalų kiekis turėtų atitikti kiekvienai valstybei narei nustatytus privalomus metinius išmetamo ŠESD kiekio mažinimo tikslus. Paskutinį kartą atnaujindami tikslus Parlamentas ir Taryba susitarė dėl minimalių tikslų 2021–2030 m., kad būtų padedama pasiekti ES tikslą 30 proc. sumažinti išmetamą ŠESD kiekį šiuose sektoriuose ir būtų prisidedama prie Paryžiaus susitarimo tikslų įgyvendinimo. Be to, pirmą kartą istorijoje kiekviena valstybė narė turės užtikrinti, kad dėl žemės naudojimo, žemės naudojimo paskirties keitimo ir miškininkystės (LULUCF) išmetamas teršalų kiekis neviršytų šalinamo ŠESD kiekio. Kitaip tariant, miškai, pasėliai ir pievos bus valdomi darniai, siekiant absorbuoti kuo didesnę išmetamą ŠESD kiekį ir bent jau tą kiekį, kuris išmetamas tame pačiame sektoriuje (vadinama teigiamo arba neutralaus balanso taisyklė), ir tokiu būdu svariai prisidėti prie kovos su klimato kaita.

[Atsinaujinančiųjų išteklių energijos direktyva](#) siekiama užtikrinti, kad iki 2020 m. energija iš atsinaujinančiųjų išteklių, pvz., biomasės, vėjo, hidroelektrinių ir saulės energija, elektros energijos gamybos, transporto, šilumos ir vėsumos sektoriuose sudarytų bent 20 proc. viso ES suvartojamo energijos kiekio. 2030 m. bus taikomas 32,5 proc. [naujasis tikslas](#). Kiekviena valstybė narė priima savo nacionalinį atsinaujinančiųjų išteklių energijos veiksmų planą, įskaitant sektorinius tikslus. Valstybės narės tam, kad būtų galima pasiekti bendrą tikslą, įsipareigojo užtikrinti, kad mažiausiai 10 proc.

(2030 m. – 14 proc.) jų transporto degalų būtų pagaminta iš atsinaujinančiųjų išteklių. Parlamentas ir Taryba taip pat susitarė dėl ES tikslo iki 2030 m. padidinti energijos efektyvumą 32 proc.

Naudojant [anglies dioksido surinkimo ir saugojimo](#) (CCS) technologiją per pramoninius procesus susidarantis CO₂ atskiriamas nuo išlakų, suspaudžiamas ir perkeliamas į vietą, kur jis gali būti saugomas. Tarpvyriausybinės klimato kaitos komisijos manymu, naudojant CCS technologiją iškastinį kurą deginančių elektrinių išmetamą CO₂ kiekį būtų galima sumažinti 80–90 proc. ES sukūrė šios naujos technologijos pateikimo rinkai ir subsidijavimo reglamentavimo sistemą. Tačiau įgyvendinti numatytus parodomuosius projektus Europoje sunkiau, nei pirmiau manyta, nes viena iš pagrindinių kliūčių yra didelės išlaidos.

ES registruojami nauji keleiviniai lengvieji automobiliai turi atitikti [išmetamo CO₂ kiekio normas](#). Tikslas – pasiekti, kad 2015 m. naujų lengvųjų automobilių išmetamo CO₂ kiekis būtų 130 g CO₂/km, o nuo 2021 m. šis kiekis būtų sumažintas iki 95 g/km. Siekiant paskatinti pramonę investuoti į naujas technologijas, suteikiama galimybė skirti ypatinguosius kreditus, t. y. apskaičiuojant vidutinį savitąjį CO₂ išmetimo kiekį, kiekvieno gamintojo automobiliai, išmetantys mažiausią CO₂ kiekį, yra skaičiuojami daugiau kaip vienas automobilis. Panaši tvarka taikoma ir [furgonams](#). Sykiu pirmą kartą istorijoje nustatytas tikslas sumažinti išmetamą CO₂ kiekį 30 proc. naujų sunkvežimių sektoriuje (nustatytas ir tarpinis 15 proc. tikslas, kuris turi būti pasiektas iki 2025 m.).

Vartotojams jau teikiama informacija apie naujų parduodamų ar nuomojamų lengvųjų automobilių [degalų sąnaudas](#), taigi, pirkdami naują automobilį jie gali rinktis ir priimti informacija pagrįstą sprendimą. [Degalų kokybė](#) yra taip pat svarbus elementas mažinant išmetamą ŠESD kiekį. ES teisės aktais siekiama degalų taršos šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis intensyvumą iki 2020 m. sumažinti 6 proc., ir tai turi būti pasiekta, neskaitant kitų priemonių, naudojant biokurą, bet biokuras vis dėlto turi atitikti tausumo kriterijus.

Tarptautinės jūrų laivybos išmetamas CO₂ kiekis yra didžiulis ir numatoma, kad jis ir toliau smarkiai didės. ES reikalauja visuotinio požiūrio, tačiau sykiu žengė pirmą išmetamo kiekio mažinimo žingsnį ir nustatė visą ES apimančią [laivų išmetamo CO₂ stebėsenos, ataskaitų teikimo ir tikrinimo](#) sistemą. Nuo 2018 m. dideli laivai turės stebėti ir kasmet pateikti patvirtinto CO₂ išmetamo kiekio jiems plaukiant į ES uostus, iš jų ir juose ataskaitą ir kitą atitinkamą informaciją.

Praėjusio amžiaus devintajame dešimtmetyje uždraudus naudoti chlorfluorangliavandenilius, siekiant sustabdyti ozono sluoksnio ardymą, šiandien įvairioms pramoninėms reikmėms, pvz., orui kondicionuoti ir šaldyti, kaip pakaitalas naudojamos fluorintos dujos, kadangi jos nekenkia ozono sluoksniui. Tačiau jų visuotinio atšilimo potencialas gali būti 23 000 kartų stipresnis nei CO₂. Todėl ES ėmėsi priemonių siekdama kontroliuoti [fluorintų dujų](#) naudojimą ir iki 2022–2025 m. uždrausti jas naudoti naujuose oro kondicionavimo prietaisuose ir šaldymo įrenginiuose. Taip ji rodo pasauliui pavyzdį, kaip palaipsniui galima visiškai atsisakyti šių dujų.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Atsakydamas į Komisijos pasiūlymą dėl 2030 m. klimato ir energetikos politikos strategijos Parlamentas pasiuntė aiškų signalą ragindamas nustatyti tris privalomus tikslus (platesnio užmojo nei tie, dėl kurių galiausiai buvo susitarta): mažiausiai 40 proc. sumažinti išmetamą ŠESD kiekį Sąjungoje, lyginant su 1990 m. lygiu; užtikrinti, kad atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis sudarytų 30 proc. visos suvartojamos energijos kiekio; 40 proc. padidinti energijos vartojimo efektyvumą.

Prieš 2015 m. Paryžiaus klimato konferenciją Parlamentas priminė, kad reikia skubiai „veiksmingai reguliuoti ir riboti tarptautinės aviacijos ir laivybos sektoriuose išmetamą teršalų kiekį“. Parlamentas išreiškė savo nusivylimą tuo, kad ICAO nepritarė išmetamo ŠESD kiekio mažinimui pradėdant programą CORSIA, o daugiausia dėmesio skiria kompensacijoms be kokybės garantijos ir tos kompensacijos bus teisiškai privalomos tik nuo 2027 m., ir didžiausios ICAO narės dar net nėra įsipareigojusios įsitraukti į savanoriško dalyvavimo etapą.

Parlamentas pritaria plataus masto anglies dioksido įkainojimo principui ir siūlo pajamas iš prekybos apyvartiniais taršos leidimais skirti su klimato kaita susijusioms investicijoms. Jis ragina imtis konkrečių veiksmų, be kita ko, nustatyti tvarkaraštį, kurio laikantis iki 2020 m. būtų laipsniškai atsisakyta visų rūšių iškastinio kuro subsidijų.

Derybose su Taryba dėl fluorintų dujų Parlamentas ragino laipsniškai visiškai atsisakyti klimatui kenkiančių fluorintų dujų daugelyje naujų sektorių, kuriuose prieinamos saugios, energijos vartojimo ir ekonominiu požiūriais efektyvios alternatyvos.

Kai paskutinį kartą buvo persvarstomas lengvųjų automobilių ir furgonų išmetamas CO₂ kiekis, Parlamentas primygtinai reikalavo, kad kuo skubiau būtų pradėtas taikyti naujas Jungtinių Tautų nustatytas visuotinis bandomasis ciklas, kad matuojant išmetamą CO₂ kiekį būtų į realias panašios vairavimo sąlygas.

Tina Ohliger
05/2019

